

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

CALENDAR DE INIMĂ

Martie

Gheorghe Asachi

ctitor moldovean al culturii românești

Fiu al preotului Lazăr Asachi, poate originar din Transilvania, călugărit mai târziu sub numele de Leon și ajuns arhiman-drit-vicar al Moldovei, Gheorghe Asachi s-a născut la 1 martie 1788 în târgușorul Herța din Moldova de Sus. A fost contemporan în Moldova cu mitropolitul Veniamin Costachi (1768—1846), cu ultimele domnii fanariote (1716—1821), cu Regulamentul Organic, cu instaurarea din nou a domniilor pămîntene, cu unirea din 1859 (moare în anul 1869). Țările Române au cunoscut în epocă ceea ce s-ar putea numi o Renaștere a conștiinței naționale și, o dată cu aceasta, au trecut prin marele efort care a însemnat saltul calitativ extraordinar de la un ev-mediu întârziat, la România modernă.

Gheorghe Asachi — spunea V. A. Urechia încă în 1890 „nu este numai un om; el personifică o întreagă epocă, o întreagă națiune. Istoria lui G. Asachi este însăși istoria Moldovei din prima jumătate a secolului al XIX-lea”. Va fi greu chiar și numai să amintim toate laturile bogatei și multiple sale implicări în viața culturală a vremii sale. Fiindcă totul trebuia luat de la început, fiindcă totul trebuia făcut din nou, pentru simplul motiv că nu exista nimic, el a fost cel care a inițiat totul. Nu aveam școli: a întemeiat școli. Nu aveam poezie: a scris poezie. Nu aveam teatru: a scris teatru. Nu aveam nuvelă: a scris nuvele. Nu aveam ziare: a întemeiat ziare. Este aproape incredibilă, la un singur om și la acea vreme, această multilateralitate, această angajare pe toate registrele culturii, cu pasiune, cu nerăbdare, cu neodihnă, cu

pricepere. A pus pietre de temelie, una după alta, acelor instituții fundamentale fără de care o cultură nu se poate nici înjgheba, nici exprima. Încă din primul număr în care prezenta programul *Albinei Românești* (1 iunie 1829), anunța că „se cuvine cu îndoițe pasuri și sîrguințe a ni porni spre cîștigare în parte a celor întîrziate”. Își dădea seama deci că eram în mare întîrziere. Și eram. În vremea aceea, nu prea departe de noi, Goethe îi dădea viață lui Faust. Noi abia eram la Costache Conachi!

Asachi a fost providențial pentru Moldova și pentru cultura românească. A fixat mai întîi cîteva principii generale, asupra cărora ne vom opri pe scurt. Cînd constata că eram întîrziată, enunța implicit principiul necesității sincronizării cu cultura europeană. Cum vedea el această sincronizare? Prin introducerea culturii apusene la noi, G. Ibrăileanu notează printre mijloacele imaginatice de Asachi traducerile, imitațiile, compilațiile din scriitori străini, alcătuirea de manuale, înființarea de școli. Dar Asachi nu propunea acestea fără discernămint lăsînd să se facă, la întîmplare, fără aplicarea niciunui criteriu. Criteriul și corectivul său e foarte înțeles: „Cultura și fericirea unui popor nu stă în schimbarea portului, în mania de a se lepăda de învechime și de a lua orice lucru străin și nou, ci în respectul aducerii aminte a strămoșilor.” El avea deci în vedere trecerea culturilor străine prin filtrul local, printr-un proces de asimilare firească, în funcție de ethosul românesc, de simțirea

(Continuare în pag. a 2-a)

† Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Episcop

Piine pentru suflet

Eroism moral

Vremea noastră este, fără îndoială o vreme de mult și mare eroism. Fie că ne gîndim la numeroasele descoperiri științifice, la dezvoltarea tehnicii, la zborurile în cosmos, la cercetările și lucrările îndelungi pentru cunoașterea tainelor firii, ale micului și marelui univers, la munca din laboratoare, uzine și fabrici, peste tot omul zilelor noastre este în stare de mult spirit de sacrificiu, de multă abnegație și dăruire de sine, de mult eroism.

Datorită acestui spirit creator și plin de elan, omenirea înscrie în drumul ei spre progres o epocă de culme, de realizări neîntîlnite. Idealuri mari și permanente se transformă în realități, lucruri, altă dată din lumea basmelor, ajung la îndemîna oamenilor. Lipsurile și mizeria, nedreptatea și asuprirea sînt alungate ca niște neguri de pe cerul istoriei și al popoarelor.

Oamenii au tradus în viață maxima care se poate citi pe clădirile școlilor noastre vechi: „Luminează-te și vei fi. Voiește și vei putea.” Mîntea și inima lor s-au lăsat cucerite de năzuinți mari și împreună au dus la înnoirea vieții.

În această epocă de eroism, credința noastră creștină vine și ea cu un mesaj de eroism. Este vorba de eroismul moral. Acest fel de eroism nu este străin de celelalte feluri de eroism, ci merge mîna în mîna cu ele, se ajută și se completează reciproc.

Dar ce este eroismul moral? L-am putea numi scurt, lupta împotriva răului din noi și din afară de noi, biruința ispitelor, min-telilor și deprinderilor rele care pun uneori stăpînire asupra ființei noastre.

Este un lucru îndeobște cunoscut că firea noastră poartă în ea, ca un plumb, aplecarea spre rău, este supusă ispitelor.

Sf. Apostol Pavel a descris, în chip magistral, acest duel între bine și rău, care se dă în ființa noastră.

„Știm cu adevărat că legea e duhovni-cească, dar eu sînt de carne vîndut sub păcat. Pentru că nu știu ce fac; căci nu ceea ce voiesc îndeplinesc, dar ceea ce urăsc tocmai aceea săvîrșesc... Căci nu binele, pe care îl vreau, îl fac, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acesta îl săvîrșesc” (Romani 7, 14—51, 19).

„Om nenorocit, ce sînt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?” (v. 24).

La această întrebare: „Cine mă va izbăvi?” Sf. Ap. Pavel răspunde: „Mulțumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos.”

Fără îndoială harul dumnezeiesc este acela care ne ajută să ieșim biruitori din această luptă cu păcatul, precum ajută căldura soarelui plantelor să iasă de sub brazdă și să aducă rod.

Dar pentru aceasta noi trebuie să primim acest dar, să colaborăm cu el, să fim conștienți că lupta împotriva răului din noi și din afară de noi atîrnă de voința noastră și de ajutorul lui Dumnezeu. Că stă în noi datoria și puterea, tocmai datorită harului primit prin Taina Botezului, de a nu ne lăsa biruiți de rău și de a fi biruitori asupra lui.

Iată de ce, creștinul trebuie să lupte împotriva ispitelor rele care duc la păcat, să alunge sminteala și să ia seama asupra sa, ca să nu devină rob deprinderilor rele.

Cu ajutorul harului dumnezeiesc el poate alunga toate aceste prilejuri și căi care duc la păcat și la decăderea sa din vrednicia în care l-a așezat Dumnezeu.

Străduindu-ne neconștient, cu ajutorul lui Dumnezeu, putem viețui după legea binelui și nu a răului, putem cuceri frumoasele înălțimi ale dragostei, ale bunătății, ale dreptății, ale curăției, în locul viețuirii în ură, nedreptate, egoism și necurățenie.

(Continuare în pag. a 2-a)

Părintele VASILE

TROPAEUM TRAIANI

Dobrogea, provincie transdanubiană a ființei noastre românești, constituie un adevărat muzeu în aer liber și un neprețuit tezaur de monumente antice, unice în vatra strămoșească.

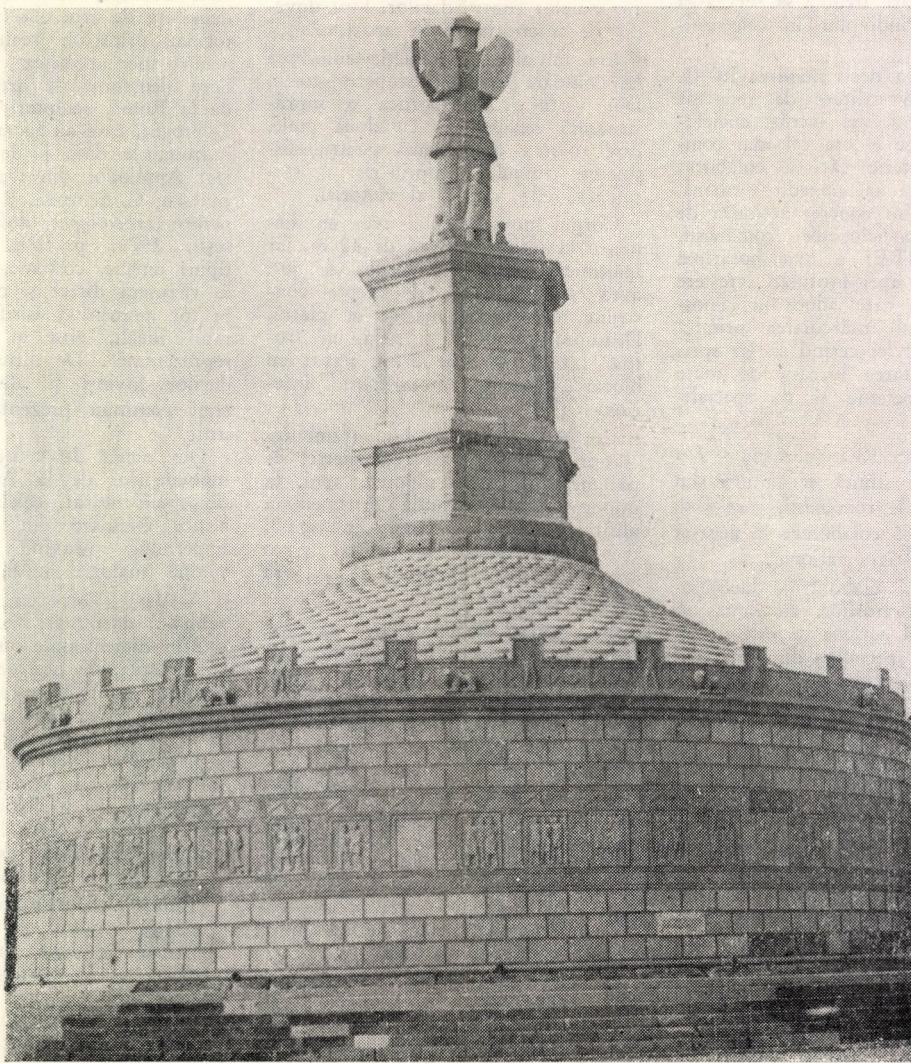
Acest pămînt străbun adăpostește vestigii care atestă cultura și valorile spirituale ale locuitorilor săi, — ca de exemplu bazilicile din secolele IV—VI d. Hr., dovezi ale vitalității și dezvoltării creștinismului pe aceste meleaguri; apoi pe lângă mărturiile și exemplele de trăire și evlavie creștină, mai păstrează cu sfințenie și justificată mîndrie patriotică monumentul de la Adamclisi — TROPAEUM TRAIANI — ridicat după înfruntarea militară între daci și romani, care a stat la baza alcătuirii noastre etnice.

Primul război dintre daci și romani a început în anul 101 d. Hr., iar Decebal cîștigîndu-și numeroși aliați avea speranța să învingă. Eșaloane ale armatelor bastarne (buri), sarmate etc., au trecut Dunărea și, aflîndu-se în nordul Dobrogei, au coborît spre sud ca să surprindă armatele romane antrenate pe pămîntul Daciei, în nordul Dunării.

În iarna dintre anii 101—102, această forță considerabilă s-a pus în mișcare. Traian însă, prinzînd de veste, și-a strîns toate trupele de care putea dispune și a pornit în întîmpinare. O primă întîlnire a avut loc acolo unde apoi s-a înălțat un „oraș al Victoriei” — *Nicopolis ad Istrum*, azi în R. P. Bulgaria.

Aliații dacilor, au fost înfrinți și s-au întors spre nord pentru refacerea forțelor. Replîndu-se, au întîmpinat pentru a doua oară pe urmăritori — legiunile lui Traian — pe platoul de la Adamclisi. A fost o bătălie extrem de sîngeroasă, cea mai amplă și mai înverșunată din toate bătăliile care sînt reprezentate pe Columna traiană de la Roma, ridicată în anul 113 d. Hr., pentru comemorarea victoriilor dobîndite contra dacilor lui Decebal.

Victoria lui Traian de la Adamclisi în acest prim război dacic, a reprezentat un fapt determinant pentru deznodămîntul întregului complex de acțiuni care a dus la terminarea conflictului. Această biruință evidențiază și strînsa legătură ce exista între Dobrogea și întregul bazin carpato-danubian. Dovada o constituie înălțarea în acest spațiu al Moesiei Inferior, a marelui monument triumfal, Tropaeum Traiani.

Trofeul se află pe o înălțime care domină relieful deluros de jur-împrejur, la aproximativ 65 km sud-vest de Constanța, la nord de comuna Adamclisi, pe artera națională spre București, prin Ostrov și Călărași și a fost ridicat de romani între anii 106—109 d. Hr., tocmai pentru comemorarea victoriilor obținute împotriva dacilor și a aliaților lor.

Turcii așezați în partea locului cu începere din secolul al XV-lea, i-au spus „Biserica Omului” pe turcește „Adam Kilise”, întrucît locul semăna și în acel timp, ca și în epoca mai recentă, cu o cupolă de lăcaș creștin, iar statuia trofeului, cu un „om”.

Cercetările arheologice, în special cele efectuate la ruinele cetății de alături, construită de Traian și refăcută în secolul al IV-lea de Constantin cel Mare (306—337 d. Hr.) și în secolul al VI-lea de Justinian (527—565) au arătat că aici exista un mare centru episcopal cu bazilici creștine. Aflăm din informațiile moștenite de la unii scriitori antici că, rînd pe rînd, costoboci, goți, huni, avari și slavi au năvălit în Scythia și au distrus așezările omenesti, obligînd apoi conducerea imperiului la eforturi considerabile pentru refacerea atît a orașelor și satelor pustiite, cît și — mai ales — a salbei de cetăți și caste care întăreau granița de-a lungul Dunării dobrogene. Astfel, din secolul al VII-lea d. Hr., cînd a fost distrusă și Episcopia Tomisului, cea mai veche organizație bisericească de pe pămîntul patriei noastre, un val de tăcere va acoperi cetatea și monumentul, care se va prelungi pînă la începutul secolului al XIX-lea.

Înainte de a fi cercetat, monumentul triumfal a fost considerat de unii călători și învățați fie o fortăreață, fie un turn de pază, fie un falnic mausoleu atribuit lui Darius — regele perșilor — odrîșilor sau chiar împăratului Traian.

Primul cercetător care a dezvelit complet ruina Trofeului, recuperînd toate piesele componente, unele chiar în stare intactă — figurate sau nu — a fost istoricul și arheologul român Grigore Tocilescu.

Secondat de doi cercetători vienezi O. Benn-dorf și G. Niemann, a editat apoi monografia „Monumentul de la Adamclisi, Tropaeum Traiani” în 1895, în care face următoarele precizări: „S-a

(Continuare în pag. a 2-a)

EPIFANIE NOROCEL TOMITANUL
Episcop-vicar

(Continuare din pag. 1)
românească, și în primul rând prin limba românească.

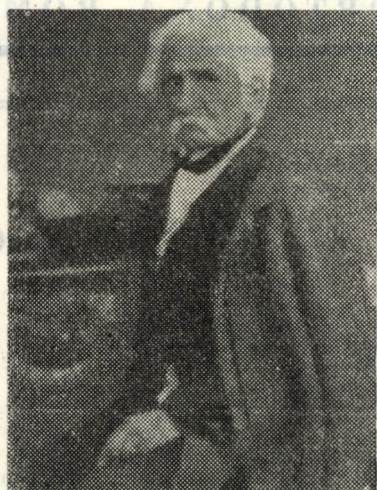
În chip firesc deci, Asachi a trebuit înainte de orice, să se oprească la acest cel mai important instrument de cultură care este limba. În această privință, era mult de lucru pe atunci. Pe de o parte fanarioții căutau pe toate căile să ne impună ca limbă de cultură, limba greacă, ceea ce ne-ar fi orientat exclusiv spre surse grecești și orientale, destul de sărace încă, și nu totdeauna pe potrivă simțirii noastre, pe de altă parte limba română era încă în proces de definitivare, cu multe lipsuri și cu aproximații. Asachi n-a ezitat să opteze și să se concentreze asupra acestora din urmă. Pentru a putea fixa principiile îmbogățirii și fixării limbii, el a pornit, așa cum era normal, de la origini. În privința aceasta a făcut afirmații și demonstrații de cea mai mare limpezime, cu privire la caracterul latin al limbii românești și implicit cu privire la sursa de îmbogățire ce trebuie avută în vedere. Dar și aici vine cu un corectiv. În volumul de *Poezii* din 1836 dă la sfârșit un vocabular de „cuvinte drept moldovenești, însă părgănite, iar altele întrebunțate de Româniilor altor provincii și care însă, după nevoia ce avem de a înăvui limba, se cuvine să le adoptăm ca o dreaptă moștenire a unei singure băștini Românești”.

Așadar mai întâi să epuizăm toate mijloacele proprii de „înăvuire” a limbii, prin adoptarea formelor impuse deja în spațiul „băștiniilor românești”, și numai după aceea să împrumutăm. Și încă un corectiv: să căutăm limba noastră acolo unde s-a păstrat mai bine și mai sigur. Într-un articol cu titlul *Omul literat*, publicat în *Albina*, el recomandă *întoarcerea la limba cărților bisericești*: „Fondosul limbii noastre ce pe aiurea se caută — scrie el — se află în Sfânta Scriptură, ce este de toți românii înțeleasă; aceasta să se păstreze curată și literară ca singura legătură ce unește încă pe Români, despărțiți în statură deosebite.” Ne amintim că atât Eliade, cât și Eminescu vor propune exact același lucru în legătură cu

Gheorghe Asachi

limba vechilor cărți bisericești, unitară, frumoasă, exactă și singura cunoscută tuturor românilor.

Și chiar după ce fixează aceste criterii, Asachi mai imaginează încă

un tribunal final și reprezentativ care să hotărască în materie de limbă. „S-ar cuveni ca (îmbunătățirile) a se legi de un giudeț *Amfiction* ce se poate încheia din gramaticii Români a Transilvaniei, a Țării Românești și a Moldovei”, fiindcă vrea să evite să „supună limba la o sistimă străină” care ar echivala cu o „tiranie filologică”.

Asachi n-a rămas la teoretizările despre limbă și nici nu s-a împiedicat de incertitudinile inerente vremii. A făcut totul și de toate din mers. Nu s-a oprit. În 1813 a întemeiat la Iași prima școală civilă din Moldova, în limba română, o școală de inginerie.

Tot lui Asachi i se datorește prima reprezentanță de teatru în Moldova (27 decembrie 1815) cu „îmbulzire

de privitori”, la care a fost prezent însuși mitropolitul Veniamin Costachi, și tot el a înființat prima școală filodramatică. El scrie, sau traduce, sau adaptează toate piesele care se joacă. Tot el înființează primul ziar din Moldova, *Albina Românească* (1829) urmat de altele tot ale lui: *Gazeta de Moldova*, *Patria*, *Foaia oficială* și *Foaia satească*. Înființează și primele reviste: *Spicuitorul Moldo-român* și *Icoana lumii* și publică primele *Calendar* (*Almanahuri*).

În privința originii poporului român el a fost mai aproape de Șincai, respingând teza originii duble dacoromane în favoarea celei exclusiv latine.

În ceea ce privește limba, a fost partizanul denigrării limbii române din limba latină populară.

Autor de volume de poezii, dintre care multe valabile și astăzi — multe cu conținut religios, — autor de tratate și nuvele istorice — fiind considerat „veriga de trecere de la istorie la artă”, cum spunea Lovinescu — autor de amintiri și de însemnări de călătorie — latura semnalată de G. Ivașcu — în sfârșit autor de fabule și de manuale și chiar și al unui Catehism ortodox, Gheorghe Asachi a fost una din cele mai luminate minți ale epocii. Pe drept cuvânt critica actuală îl trece printre „citorii literaturii române moderne și al presei românești”, având în toate, cum singur se califică cu privire la poezie, „întăimea”.

A fost poet, dramaturg, inginer, arhitect, arheolog, nuvelist, pictor, muzician, a studiat până și arta militară, a înființat o fabrică de hîrtie, a fost director al învățămîntului în Moldova, o vreme a fost și referent la ministerul de externe (1813), era doctor în filozofie, era membru al Academiei din Roma, studiasă la Lemberg, Viena și Roma, vorbea în afară de limba sa, polona, rusa, germana, italiana, engleza, franceza, latina și greaca. Adevărat poliglot și enciclopedist.

Gheorghe Asachi a rămas în amintirea noastră cu chipul cunoscut de bătrîn senin, delicat, frumos și înțelept și va rămîne astfel cît vor fi români pe lume.

Eroism moral

(Continuare din pag. 1)

Dar pentru aceasta se cere multă strădanie, mult spirit de sacrificiu, mult eroism. Cucerirea unei vieți morale este și ea rodul unei strădării fără preget, al unui eroism.

Mintuitorul ne-a vorbit și ne-a lăsat pildă viața Sa întreagă, despre un astfel de eroism. Amintim aici că El a arătat într-o grăitoare imagine curajul de care trebuie să dăm dovadă, cînd vine asupra-ne smintea sau cînd deprinderile rele ne cuprind atît de mult făptura, încît pun în pericol pierderea vieții trupului și sufletești.

Vorbind despre pericolul smintelii și despre lupta împotriva ei, Iisus a zis:

„De te smintește mina ta, tai-o, că mai bine îți este ție ciung să intri în viață, decît amîndouă minile avînd să te duci în gheena, în focul cel nestîns...”

„Și de te smintește piciorul tău, taie-l, că mai bine îți este ție schiop să intri în viață, decît avînd amîndouă picioarele să fi azvîrlit în gheena, în focul cel nestîns...”

„Și de te smintește ochiul tău, scoate-l, că mai bine îți este ție cu un singur ochi să intri în împărăția lui Dumnezeu, decît avînd amîndoi ochii să fi azvîrlit în gheena focului” (Marcu 9, 43—47).

Desigur că, în aceste cuvinte, nu este vorba de obligația de a tăia mina, piciorul sau de a scoate ochiul, cum au înțeles greșit unii tîlcuitori ai Scripturii. Mintuitorul se folosește de o imagine, ca să ne arate cît de mult poate pătrunde răul în ființa noastră, cît de strîns legate și unite devin deprinderile rele cu viața noastră încît fac corp comun cu noi, precum sînt legate mina, piciorul sau ochiul de trup.

Uneori ne devin așa de dragi, ne obișnuim așa de mult cu ele încît ni se pare că fără ele nici n-am putea trăi, le socotim necesare, găsindu-le tot felul de justificări și ne este greu să ne despărțim, pentru că

au ajuns ca a doua natură. De pildă, cel ce s-a învățat cu băutura sau cu minciuna, ca să nu amintim decît de acestea, le îndrăgește așa de mult încît își uită de familie, de copii, de muncă și de alte datorii ale vieții.

Și totuși, oricît de mult ne-am fi legat de ele, trebuie să avem curajul să ne desprindem din robia lor cumplită. Toate robii sînt rele și distrugătoare, dar robia patimilor duce pe om la cea mai neagră mizerie și decădere. El devine un om pierdut.

Mintuitorul Iisus Hristos ne arată în chipul cel mai hotărît datoria de a ne slobozi de ele, de a face actul eroic pe care îl face medicul cînd vrea să salveze viața unui om, amputîndu-i piciorul sau mina, sau lăsîndu-l cu un singur ochi, dacă e bolnav.

O asemenea hotărîre este aspră, dureroasă, dar este singura salva-toare. Numai în acest chip ne putem salva viața.

Eroismul moral stă la temelia desă-vîrșirii omului, a înaintării lui pe drumul binelui și al adevărului. El ține trează conștiința demnității umane. El ne ajută să înțelegem adevăratul rost al vieții de care nu avem dreptul să ne batem joc. Viața nu este nici comedie, nici tragedie, este dar divin și trebuie să o prețuim ca atare.

O dată slobozit de robia patimilor omul devine capabil de muncă constructivă, de dăruire pentru binele comun.

Dar, calea eroismului moral are și o altă răsplată, ea duce la împărăția lui Dumnezeu, la veșnica fericire. Căci este scris: „Împărăția lui Dumnezeu se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mina pe ea” (Matei 11, 12).

„Fiți, deci, desăvîrșiți, precum și Tatăl vostru din ceruri este desăvîrșit” (Matei 5, 48).

Semnificația națională a primei enciclopedii românești

Anul acesta, la 12 martie se împlinesc 75 de ani, de cînd cunoscutul publicist Dr. Corneliu Diaconovici, în calitate de redactor coordonator al primei publicații enciclopedice românești, a adus la cunoștința Comitetului Central al Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA) din Sibiu, că după 8 ani de activitate neîntreruptă, a fost terminată editarea primei enciclopedii românești, în trei volume, operă de mare importanță culturală și națională, care are menită să contribuie „la lămurirea cunoștințelor folositoare în sinul poporului nostru și mai ales prin articolele de interes special românesc, va întări în el conștiința unității naționale și însușirea pentru idealurile noastre culturale.”

Prin realizarea acestei opere editoriale, una din cele mai semnificative din cultura noastră, ASTRA, a urmărit, în pofida condițiilor de apăsare socială și națională impuse de regimul dualist austro-ungar, să înfăptuiască aspirațiile de cultură și năzuințele de progres ale societății românești în ansamblul ei.

Din documentele sibieni, care atestă modul de elaborare și editare a primei enciclopedii românești, desprindem cîteva aspecte mai semnificative în legătură cu geneza și scopul acestei opere colective de răsunet național și internațional. Deși problema editării unei astfel de lucrări enciclopedice a constituit o preocupare mai veche a promotorilor culturii românești, ea a început să prindă contur abia după 3 ianuarie 1895, cînd Corneliu Diaconovici, în calitate de prim secretar al ASTREI a prezentat în ședința comitetului central un proiect pentru o nouă publicație „în scopul lămuririi științelor și artelor în cercuri cît mai largi la poporul nostru, anume prin editarea unei enciclopedii române, sub forma așa-numitelor lexicoane de conversațiuni”. În legătură cu scopul urmărit prin redactarea acestei lucrări de stricte necesitate pentru poporul român, C. Diaconovici arată că „lipsele ce le-am simțit zilnic, de cîte ori era vorba de a ne orienta pentru ale noastre,

m-a îndemnat și a îndemnat și pe alții să facem ceva” pentru a evita să ne informăm... despre dezvoltarea culturii și instituțiilor culturale din publicațiile străine. În proiectul prezentat se preconiza o enciclopedie din care să se constate „cine sîntem, cîți și unde sînt ceilalți, ce au și ce pot ei și ce le trebuie lor”. Urmărind realizarea acestui scop ASTRA a hotărît la 7 februarie 1895 editarea unei enciclopedii cu pronunțat caracter național, care trebuie să servească totodată „ca îndreptar în cele universale”.

Tot acum s-a decis numirea lui C. Diaconovici în calitate de redactor responsabil al acestei lucrări enciclopedice, deoarece el era cel mai competent în materie căci a colaborat deja la diferite enciclopedii germane. Pentru a sprijini concret acțiunea de elaborare a enciclopediei românești, comitetul ASTREI a luat hotărîrea să publice un apel intitulat „creștere și cultură” în care aduce la cunoștința publicului înscăinarea primită de C. Diaconovici cerînd să fie sprijinit în redactarea lucrării de toate cercurile competente și de specialitate românești.

La apelul ASTREI au răspuns 278 de oameni de știință și cultură din toate provinciile românești, care s-au declarat gata să colaboreze la această lucrare de prestigiu național.

Pe parcursul elaborării, după selecția colaboratorilor, au rămas să sprijine această acțiune de interes național 172 de specialiști din toate domeniile științei, culturii și economiei.

Din lista colaboratorilor enciclopediei românești amintim pe cele mai reprezentative personalități: Grigore Antipa, Dimitrie Onciu, Titu Maiorescu, Vicențiu Babeș, Victor Babeș,

1 Dintre lucrările cu caracter enciclopedic și național cităm *Noua urvra* sau *reporter universal* de toate cunoștințele, traducere din limba franceză de K. Elisai Cantacuzin, apărut în 1850. Între anii 1886—1895 a fost editat dicționarul *Etymologicum Magnum Romaniae* de către B. P. Hajdeu.

(Continuare în pag. a 4-a)

Tropaeum Traiani

(Continuare din pag. 1)

lămurit misterul monumentului de la Adamclisi; el a fost construit în memoria campaniilor lui Traian contra dacilor, într-un loc ce se numea Tropaeum Traiani.”

Cercetările care s-au făcut după el, precum și rezultatele științifice la care s-a ajuns în ultima vreme confirmă „că monumentul triumfal închinat zeului *Marte Războiătorului* a fost ridicat între anii 106—109 d.Hr., de către Traian, la sfîrșitul războaielor contra dacilor, fapt dovedit de inscripția care-i aparține.”

Era inițial o construcție cilindrică impunătoare cu un acoperiș conic. Din vârful conic pornea o suprastructură hexagonală cu două etaje, care folosea drept bază pentru susținerea trofeului propriu-zis: o statuie „colosală, simbol al victoriei.”

Corpul monumentului avea un diametru la ultima treaptă de 42 m, iar înălțimea la fel. La partea de jos, avea șapte rânduri de trepte construite din blocuri masive de piatră. Deasupra treptelor se afla un troțuar lat de aproape 2 m, pavat cu blocuri mari — *promenoarul* inferior.

Corpul monumentului (tamburul cilindric) era placat cu pietre de parament: jos, trei rânduri; apoi, la mijloc, o mare bandă ornamentală alcătuită dintr-o friză inferioară, meopse alternînd cu pilaștri și o friză superioară; modulul de sus, era identic celui dintîi.

În ciuda execuției lor stingace, metopele alcătuiesc un adevărat manual de istorie în piatră. Unele registre înfățișează călăreți romani în armuri; altele, prezintă aspecte din luptele purtate între romani și aliații lui Decebal, primii fiind protejați de coifuri și platoșe, în timp ce localnicii nu aveau decît rareori îmbrăcăminte militară de protecție; pe altele apar și chipuri de prizonieri băștinași înălțuți și secondați de soldați romani — ca să nu mai amintim pe cele care redau însăși figura împăratului Traian.

Partea superioară a tamburului avea cunoscutul „feston attic” cu chipuri de prizonieri băștinași înălțuți cu minile la spate de arbori.

Execuția propriu-zisă a acestor reliefuli reflectă naivitatea și stîngă-cii, în contrast net cu însușirile arhitectonice superioare ale monumentului pe care îl împodobesc. Acesta a și fost motivul pentru care au fost luate drept produse ale artei romane din perioada de decădere a imperiului. Însă, după ce s-a stabilit în mod cert că este vorba de epoca lui Traian, s-a dat sculpturilor explicația justă, potrivit căreia sînt produse ale unor cioplitori improvizați dintre localnicii sau dintre ostașii legiunilor aduse în Moesia Inferior. De aceea reliefulurile de la Adamclisi, pot fi considerate printre cele mai valoroase produse ale artei provinciale romane, caracterizată — spre deosebire de arta clasică a Romei — tocmai printr-un realism robust și prin spontaneitatea sentimentelor. Spre deosebire de artiștii Columnei de la Roma, sculptorii Trofeului din Dobrogea, care au lucrat probabil sub îndrumările date și de vestitul arhitect Apollodor din Damasc (A. Rădulescu, C. Scorpan, R. Florescu, *Itinerare arheologice dobrogene*, București, 1976, p. 68), „reproducuau tipuri umane, costume, arme pe care le văzuseră direct și care puteau fi, în tot momentul, verificate de veterani locali, eroi ai evenimentelor reprezentate”. De altfel, și chipurile dacilor învinși și ale aliaților lor erau continuu prezente pe festonul attic.

Din punct de vedere arhitectonic, monumentul de la Adamclisi apare drept un unicat, celelalte construcții antice circulare din alte zone ale imperiului, neavînd decît foarte puține analogii cu el.

Așadar, Tropaeum Traiani este simbolul unei mari victorii imperiale, dar în dimensiunile impresionante ale construcției, în scenele de luptă, se ascunde și recunoașterea vitejiei și curajului celor învinși. Pentru că, deși supuși, geto-dacii își păstrau — cum se poate vedea clar din figurile lor sculptate — mîndria, demnitatea, optimismul și bărbăția, virtuți reieșind atît din firea lor, cît și din credința adîncă pe care o aveau ei în nemurirea sufletului.

Mihail Kogălniceanu ca și Grigore Tocilescu spuneau că monumentul de la Adamclisi „este certificatul — în piatră — de naștere a poporului român”.

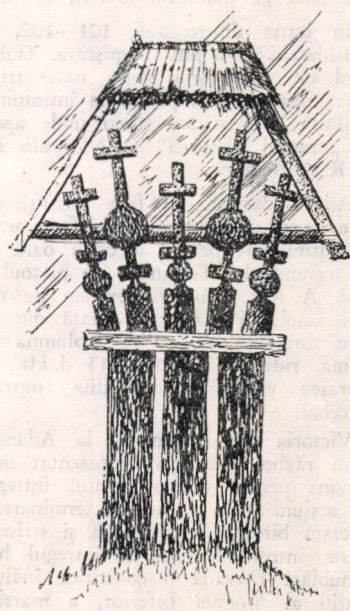
Acest vestit trofeu din Dobrogea, căruia, la restaurarea din 1977, i s-a

redat forma inițială — originară — domină împrejurimile pînă la mari depărtări și așa cum spune Radu Vulpe „amintește... de cucerirea Daciei și romanizarea întregului teritoriu carpato-danubian pe care avea să se formeze poporul român”.

În amintirea celor morți, în războiul din 101—102, împăratul Traian a poruncit să se ridice un altar. Acesta este situat la circa 250 m de monument. Are formă paralelipipedică, cu fața îndreptată spre răsărit. În jurul altarului s-au găsit numeroase fragmente arhitecturale ornamentate și plăci de calcar, care constituie părți dintr-o mare inscripție pe care sînt săpate numele a circa 3800 de soldați romani morți în timpul luptelor.

La nord de trofeu este situat *mausoleul*. A fost construit pentru înmormarea unuia din principalii comandanți ai armatei romane, mort în luptă — așa numitul *praefectus castrorum*.

Monumentul de la Adamclisi, care demonstrează originea și vechimea poporului nostru, este și va fi un permanent simbol al unității noastre naționale, pentru că „evidențiază atît de sugestiv legătura strînsă dintre istoria Dobrogei și a întregului bazin carpato-danubian” (Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 97).

Activitatea externă a Bisericii Ortodoxe Române în anul 1978

Continuându-și opera de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor, Biserica Ortodoxă Română a desfășurat și în anul 1978 o bogată activitate ecumenică, aducând contribuții de seamă la păstrarea și propovăduirea dreptei credințe, la adâncirea și diversificarea relațiilor cu celelalte confesiuni și organizații intercreștine, precum și la sprijinirea aspirațiilor lumii contemporane spre apropiere, colaborare, progres și pace între oameni și popoare. Ierarhi și teologi ortodocși români au participat la numeroase congrese, întruniri și conferințe creștine internaționale, făcând cunoscută poziția Bisericii noastre cu privire la diferite probleme ale lumii creștine sau ale omenirii din vremea noastră. Personalități teologice sau delegații ale unor Biserici de peste hotare au vizitat Biserica Ortodoxă Română, luând contact nemijlocit cu activitatea, preocupările și realizările acesteia, precum și cu realitățile vieții religioase din țara noastră.

Prezentăm, în cele ce urmează, câteva considerații asupra activității externe a Bisericii noastre în anul 1978.

În cadrul relațiilor sale cu Bisericele Ortodoxe surori, Biserica Ortodoxă Română a purtat deosebită grijă de păstrare și promovarea învățăturii de credință ortodoxă, a tradițiilor și a canoanelor ei și a adus contribuții de seamă la afirmarea ortodoxiei române pe plan ecumenic. Acest lucru a fost ilustrat îndeosebi de vizita Prea Fericitului Patriarh Iustin la Patriarhia Ecumenică, în fruntea unei delegații de ierarhi și clerici, precum și de participarea unor delegații conduse de înalți ierarhi la festivități jubiliare ale Bisericii Ortodoxe Ruse și Bulgare.

În relațiile cu Biserica Romano-Catolică, pe lângă acțiuni protocolare și ocazionale, se înscrie activitatea reprezentanților noștri în Comisia

teologică interortodoxă pentru pregătirea dialogului ortodox-catolic, având drept fapt pozitiv adoptarea ca bază de discuții pentru prima fază a acestui dialog a unor teme cu privire la Sfintele Taine.

Demnă de subliniat este și contribuția adusă de Biserica noastră la continuarea dialogului ortodox-anglican, aflat la un moment dat în situația de a fi întrerupt din cauza controverselor privind problema hirotonirii femeilor, precum și la rezultatele pozitive ale dialogului teologic ortodoxo-vechi catolic, ajuns în prezent la discutarea unor teme eclezio-logice. În ceea ce privește contactele cu Bisericele Protestante, trebuie să subliniem inițiativele de dialog cu Biserica Luterană, concretizate atât pe plan general, în cadrul activității unor delegații ai Bisericii noastre în Comisia interortodoxă pentru pregătirea unui dialog teologic cu Biserica Luterană, cât și pe plan local bilateral, prin alcătuirea unei comisii teologice pentru un dialog cu Biserica Evanghelică din R.F. Germania. Pe ambele planuri, deschiderea ecumenică a Bisericii noastre s-a împletit cu exigența doctrinară.

În ceea ce privește relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu organizațiile creștine internaționale, menționăm prezența activă a delegațiilor noastre — înseosebi a I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal — la sesiunile anuale de lucru sau la întrunirile speciale ale diferitelor organisme ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, remarcând: atenție acordată problemelor de doctrină creștină vehiculate de C.E.B. și contribuția teologilor ortodocși români la elaborarea unor documente privitoare la unitatea creștină; contribuția delegațiilor noștri la activitatea socială a Consiliului Ecumenic, îndeosebi cea cu privire la ajutorarea

în scopuri umanitare a unor mișcări de eliberare din Africa și la adoptarea unor soluții juste privind militarismul și dezvoltarea, noua ordine economică, dezvoltarea, drepturile omului și alte probleme ale lumii contemporane.

Reprezentanți de prestigiu ai Bisericii noastre — ca I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, P.S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal, Pr. Prof. D. Popescu și Pr. Prof. Ion Bria — au participat și la o serie de activități ale Conferinței Bisericilor Europene, aducând un aport deosebit atât la rezolvarea unor probleme puse în discuție, cât și la sprijinirea acțiunilor de destindere europeană și cooperare est-vest, prin elaborarea unor documente referitoare la unele probleme ale societății noastre actuale, ca: pacea, securitatea, dezarmarea, violența și terorismul ș.a.

Activitatea Bisericii noastre în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace a avut drept coordonate principale sprijinirea acțiunilor pentru pace, apropiere, cooperare și destindere inițiate de această organizație intercreștină. Cu ocazia celei de-a V-a Adunări Generale, care a avut loc la Praga, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului a fost ales drept unul din vicepreședinții Conferinței Creștine pentru Pace. S-au remarcat contribuțiile aduse la activitatea acestui organism, de către I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei și Pr. Ilie Georgescu.

Biserica Ortodoxă Română a participat de asemenea și la activitățile unor organizații internaționale creștine de tineret. Federația Mondială a Studenților Creștini, Consiliul Ecumenic pentru tineret din Europa, Syndesmos), ca dovadă a grijii și interesului său pentru viitorul tinereii generații și a dorinței de a se da

acesteia posibilitatea unor manifestări plenare.

Teologia ortodoxă română s-a făcut cunoscută peste hotare și prin prezența unor delegații ai Bisericii noastre la diferite congrese, colocvii sau întruniri intercreștine, sau prin conferințele prezentate de unii teologi, în cadrul schimburilor de profesori.

În toate împrejurările, delegații care au reprezentat Biserica noastră peste hotare au fost îndrumați cu grijă de Prea Fericitul Patriarh Iustin.

Un interes aparte l-au constituit vizitele făcute Bisericii Ortodoxe Române de către personalități bisericesti sau ecumenice de peste hotare, de profesori de teologie — ortodocși sau de alte confesiuni — care au susținut conferințe la Institutele noastre teologice, precum și de grupuri de delegații ai unor instituții bisericesti din străinătate. Prea Fericitul Patriarh Iustin a primit pe cei mai mulți din delegații de peste hotare, care ne-au vizitat țara. Aceștia au luat contact cu realitățile vieții noastre bisericesti și s-au putut convinge că Biserica Ortodoxă Română este o Biserică activă, cu bogate realizări, relațiile ei cu celelalte culte religioase din țară se desfășoară într-o atmosferă irenică, de colaborare și respect reciproc, iar atitudinea ei față de Statul român este călăuzită de loialitate, dragoste fierbinte față de popor și conducătorii lui și dorință sinceră de a contribui la propășirea necontenită a patriei.

O subliniere deosebită trebuie adusă activității Bisericii noastre pe linia comunităților ortodoxe române de peste hotare. Această activitate s-a concretizat în sprijinul acordat pentru consolidarea celor 20 de comunități deja organizate — la care se adaugă cele două Vicariate, din

R.S.F. Iugoslavia și R.P. Ungară, și așezămintele românești de la Muntele Atos —, în atenția acordată noilor parohii în perspectivă de organizare și în grija de a asigura asistența religioasă necesară românilor aflați dincolo de hotarele patriei.

La buna desfășurare a acestor activități, Patriarhia Română a contribuit prin: asigurarea cheltuielilor de retribuție a personalului bisericesc și de întreținere a parohiilor; trimiterea de personal bisericesc necesar; vizite efectuate de ierarhi din țară; invitarea în țară a unor personalități care sprijină activitatea parohiilor noastre; invitarea în țară a unor membri ai parohiilor; acordarea de burse de studii pentru candidații la hirotonie din cadrul Vicariatelor ortodoxe Române din Ungaria și R.S.F. Iugoslavia; trimiterea de obiecte și cărți de cult, obiecte de inventar pentru biserici și case parohiale; trimiterea de material publicistic, cărți artizanat, abonamente etc. Grijă aceasta deosebită are drept corespondent faptul că toate comunitățile noastre de peste hotare se dovedesc a fi factori activi de cultivare a ortodoxiei românești și a dragostei față de patria străbună.

*

Încercând o scurtă retrospectivă a acestor considerații, putem afirma că activitatea externă a Bisericii Ortodoxe Române în anul 1978 s-a aflat în continuă ascensiune. Subliniem în mod deosebit că această activitate s-a axat — în toate împrejurările — pe linia înfăptuirii idealului unității creștine, a apropierii și colaborării interbisericesti și a sprijinirii aspirațiilor de pace și bună înțelegere ale omenirii contemporane.

Pr. Dumitru Soare
Consilier patriarhal

Turnul „Sfântul Nicolae” din Lugoj

Turnul-clopotniță din centrul municipiului Lugoj aparținuse fostei biserici cu hramul „Sf. Nicolae”, ale cărei începuturi, din cauza carentei izvoarelor, nu pot fi deocamdată elucidate deplin. Unii cercetători — socotind că e mai vechi decât localitatea pe motiv că în acea vreme Lugojul era așezat în altă parte, iar de la poarta cetății spre „Dealul Viilor” se întindea o pădure — o apropie după tipul și materialul de construcție, de biserica din Căvăran, databilă în secolele XIII—XIV. Alții o plasează în veacul XIV ori în cel următor, ba chiar în al XVI-lea. De pildă, preotul Dimitrie Teodori scria în 1859 că biserica mică din Lugoj, zidită în singurătate, la o depărtare de 200 stinjeni de cetate, ar exista de vreo 400—500 ani și se aseamănă „în toată forma” cu mănăstirile de la Șemlac (Săraca) și Vărădia. În ultimul timp, însă, ctitoria lugojană cu „chip de mănăstire” a fost atribuită soției banului de Severin, Ecaterina Perianu (1402). Știrea aceasta, considerată plauzibilă, a fost împărtășită recent de prof. Vasile Drăguț. Apreciem, totuși, că nu e lipsit de interes a aminti și tradiția locală conform căreia biserica în cauză a fost fondată de călugări veniți din Țara Românească. Așadar, în stadiul actual al investigațiilor se poate accepta o datare aproape sigură la cumpăna secolelor XIV—XV.

Trecând prin timpuri grele și suferind degradări, biserica a fost cel puțin de trei ori renovată. Cea mai temeinică restaurare este terminată în anul 1726 de către administratorul-șef (Oberverwalter) al districtelor Lugoj, Caransebeș și Lipova, românul ortodox Ioan Raț, cu sprijinul important al localnicilor. Cu acest prilej îi adăugă și turnul pe latura vestică, pe fațada căruia s-au încastrat într-un chenar adecvat chipul Sfântului Nicolae în basorelief, iar în registrul inferior o piesă heraldică flancată de pisania: „(Re)Aedificata haec ec(clesia) per me Ioannem Ratz de Mehedia, supremum pr(a)efectum inclytorum district(um) Lugos, Caransebes et Lipa. Anno Domini 1726 Die 19 (a) Junii”. Am propus emendația principală *reaedificata*, adică recondițată, înnoită și nu construită întâia

dată, întemeiat pe următoarele considerente: în caz că biserica a fost edificată în 1726 — cel mult se poate admite mărirea ei — atunci rămâne de neînțeles fapta lugojenilor de a-și înălța o altă biserică în

scurtă vreme (1759). În plus la 1668 Petru Cecovan procură o carte pentru biserica ortodoxă din Lugoj. Iată propria-i însemnare: „Acestă svîntă carte carele să cheamă Evanghelie cumpărat-o-a Cecovan Pătru ot Lugoj și o a dat la svînta bisereacă din Lugoj ca să fie lui pomană și părinților lui...” E vorba de Tetraevangelul slavon tipărit de ieromonahul Lavrentie la București în 1582, exemplar ce se păstrează la biblioteca Universității din Cluj-Napoca.

După toate probabilitățile, portretul Sf. Nicolae este o lucrare anterioară. Inscriptiile în slavonă — ne referim îndeosebi la numele sfîntu-

Pr. Vasile Muntean

(Continuare în pag. a 4-a)

Mănăstirea Sinaia

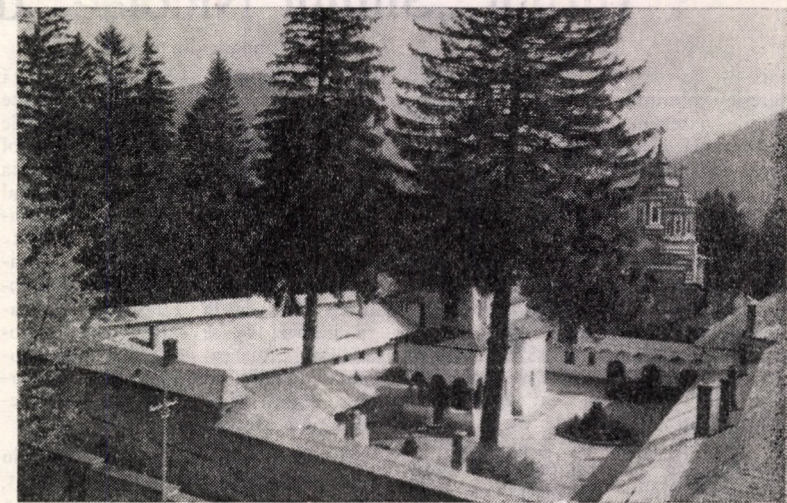
Pe malul drept al Prahovei, dominând de pe o prelungire a muntelui Furnica confluența Prahovei cu Peleșul și Valea Rea, se află Mănăstirea Sinaia, al cărei nume evocă străvechiul munte biblic unde Moise a primit Tablele Legii. Prin voința ctitorului ei, spătarul Mihail Cantacuzino, Sinaia trebuie să fie o replică românească a Mănăstirii „Sfînta Ecaterina” din Muntele Sinai.

Din 1874 s-au dat nume și localității înghesbate în jurul ei, una din cele mai pitorești așezări turistice din Europa.

În această zonă a Carpaților, viața monahală este atestată documentar încă din secolul XVI. În forma sa idioritmă însă, ea poate fi socotită mult mai veche. Grota Zgarbura, Peștera lui Bogdan, Poiana Pustnicului, Sfînta Sfînta Ana pot fi considerate ca străvechi locașuri de schimnicie. — Ceva mai sus de actuala mănăstire, pe aceeași prelungire a muntelui Furnica, a existat pînă spre sfîrșitul sec. XVIII un schituleț de lemn cu hramul „Sfîntul Nicolae”, care potrivit unei tradiții ar fi fost construit în sec. XVII de căpetenia unei cete de haiduci din zona Prahovei, dar el nu făcea decât să continue existența unui schit și mai vechi. Data întemeierii Mănăstirii Sinaia nu este sigură. Dar tradiția care fixează această dată la anul 1695 își găsește astăzi confirmarea prin cercetarea manuscrisului M-29 din biblioteca mănăstirii, manuscris din sec. XVIII, care cuprinde printre altele și „pisania sfîntei mănăstiri Sinai ot plaiu Prahovei”. Este vorba de pisania mai curînd ștearsă decât înlocuită la anul 1795. Potrivit acestui manuscris, „din temelie s-au ridicat cu mare osîrdie zidurile împrejur și biserica și toate chiliile precum să vadă” și „s-au isprăvit de zidit la anul de la nașterea lui Hristos 1695 luna lui iulie”.

Pentru vizitatorul care-i trece pragul, Mănăstirea Sinaia este, în primul rînd, un monument de artă din epoca lui Constantin Brîncoveanu. Chiar dacă turnul clopotniței, care avea în partea superioară un drum de strajă de unde „pușcașii” mențiți să aperse mănăstirea și trecătoarea Prahovei puteau privi pînă departe, nu se mai păstrează, fiind dărîmat cu ocazia construirii bisericii mari a mănăstirii (1842—1846); chiar dacă

vechile ziduri de apărare, cu meterezele specificate unei fortărețe nu se mai păstrează decât pe latura de nord și vest, iar chiliile călugărești păstrate din sec. XVII, prin execuția lor modestă sînt departe de a putea

evoca privitorului acea epocă de efervescență constructivă, care a fost epoca brîncovenească; totuși vizitatorul are prilejul să vadă la Mănăstirea Sinaia o biserică asupra căreia epoca brîncovenească și-a pus amprenta într-un mod hotărîtor. De mici dimensiuni, cu un plan exterior de cruce latină, neobișnuit la bisericile ortodoxe, cu suprafețele exterioare de o simplitate cuceritoare, împărțite în panouri prin retrageri succesive, ctitoria lui Mihail Cantacuzino concretizată totuși, ca și Coltea sau Fundenii Doamnei, dorința de originalitate, în ansamblul construcțiilor de epocă, a ctitorului cu faimă de arhitect. Pridvorul deschis de la intrare este de o mare eleganță, imprimată și de proporțiile coloanelor și capitelor de piatră sculptată. Cu toate că piatra folosită pare locală, cu aspect de gresie, prea moale pentru a rezista multă vreme, elementele sculptate ale pridvorului, ancadramentele ferestrelor, portalul ușii de intrare în pronaos, coloanele interioare, păstrează foarte bine formele vegetale caracteristice decorației brîncovenești. Portalul bisericii de la Sinaia pune, ca și celelalte ctitorii ale spătarului Mihail

Cantacuzino, problema influenței baroce. Deasupra naosului se înalță, pe o bază pătrată, turla principală, de secțiune octogonală, avînd pe fiecare latură ferestre înguste, dispuse după retrageri succesive. A doua turlă este

construită pe pridvor și pronaos, la care se urcă o scară de piatră în spirală, tăiată în grosimea aprecia-bilă a zidului de nord al pronaosului.

Pictura, de la sfîrșitul secolului XVII, a fost realizată de celebrul zugrav al Cantacuzinilor, Pîrvu Mutu, cu ucenicii săi. A fost parțial refăcută la sfîrșitul sec. XVIII, cînd s-a refăcut și pictat și tîmpla de zid a bisericii. Multimea medalioanelor de sfinți, care urmăresc arcele cele mari ale naosului ca și arcele pridvorului, vădesc preocuparea tot mai evidentă pentru aspectul decorativ al picturii în ansamblul monumentului. Acest lucru și, pe de altă parte, elementul portretistic care poate fi surprins în reprezentarea ctitorilor pe pereții pronaosului și a chipurilor de sfinți militari din naos, dau frîscilor lui Pîrvu Mutu caracterul lor nou, renascentist, specific întregii epoci brîncovenești.

Biserica mare, construcție monumentală din secolul XIX, realizată

Calinic Argatu

Starețul Mănăstirii Sinaia

(Continuare în pag. a 4-a)

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI

Academia română

La 30 martie 1979 se împlinesc 100 de ani de când Societatea Academică Română, întemeiată la 1 aprilie 1866 cu numele de „Societatea Literară Română”, a fost declarată institut național cu denumirea de „Academia Română”. Pe atunci instituția avea doar trei secții: secția literară, secția de istorie și secția științifică. Obiectivele urmărite erau: îmbunătățirea ortografiei, întocmirea unui dicționar al limbii române, adunarea și publicarea documentelor de valoare, elaborarea de lucrări științifice, etc.

În intervalul de timp de la 1868—1948, Academia Română a acordat peste 500 de premii prin care au fost răsplătite strădaniile unor personalități de seamă ale culturii, artei și științei românești.

În 9 iunie 1948 prestigiosul for național de cultură a fost transformat în instituție de stat, devenind „Academia Republicii Populare Române (azi „Academia Republicii Socialiste România”). Activitatea sa a fost extinsă prin înființarea a două

filiale la Cluj-Napoca și Iași și a două baze științifice — la Timișoara și Tîrgu Mureș. Numărul secțiilor a fost sporit la douăsprezece.

Pentru a repara o nedreptate a trecutului, în prima sa sesiune după reorganizare (28 octombrie 1948) Academia a declarat membri post-mortem o seamă de oameni de valoare ai poporului nostru, între care amintim pe I. L. Caragiale, Ion Creangă, Mihai Eminescu, D. Th. Neculuță, Ion Păun-Pincio, I. Andreescu, Ștefan Luchian, Al. Vlahuță și Aurel Vlaicu.

Continuatoarea a unor străvechi tradiții, Academia Republicii Socialiste România aduce o valoroasă contribuție la propășirea vieții culturale, artistice și științifice din țara noastră, la progresul material și spiritual al poporului. În subordinea ei stau Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Editura Academiei Republicii Socialiste România, precum și o serie de institute și centre de cercetare.

A G E N D A

Prea Fericitului Părinte Patriarh

I U S T I N

1—28 februarie 1979

Joi, 1 februarie a.c. — Prea Fericitul Patriarh Iustin a primit pe d-l Audun Ofjord, din Suedia, Directorul Centrului European UNESCO, de la București însoțit de d-l Dragoș Vaida, director adjunct.

Duminică, 4 februarie a.c. — Prea Fericitul Patriarh Iustin, însoțit de I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei și de P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi, a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă la Catedrala Patriarhală.

Marti, 13 februarie a.c. — Prea Fericitul Patriarh Iustin a primit pe d-l Karl Petri — de la Innere Mission, din cadrul Bisericii Evanghelice din Berlin (R.D. Germană).

Duminică, 18 februarie a.c. — Prea Fericitul Patriarh Iustin, însoțit de PP. SS. Episcopi Vicari Antonie Ploieșteanul și Roman Ialomițeanul, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi a săvârșit Sfinta Liturghie Arhierescă, în Catedrala Patriarhală.

— Prea Fericitul Patriarh Iustin, însoțit de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar-patriarhal, a primit o delegație din partea organizației „Amnesty International”. Din delegație au făcut parte: Martin Ennals, Secretarul general al organizației (Anglia), prof. Peter Bearh (Danemarca) conducătorul Secției „Amnesty International”, din Danemarca și A. Whithney Eliswarth, conducătorul Secției „Amnesty International” din S.U.A. După o întreținere amicală cu oaspeții, Prea Fericitul Patriarh i-a reținut la dejun, la care au luat parte și Mgr. Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, dr. Moses Rosen, Șef Rabinul Cultului Mozaic din București și Pr. Prof. Dumitru Popescu, prorector al Institutului Teologic Universitar din București.

Joi, 22 februarie a.c. — Prea Fericitul Patriarh Iustin a prezidat lucrările ședinței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, care s-au continuat și a doua zi.

Semnificația națională a primei enciclopedii românești

(Continuare din pag. a 2-a)

Ovid Densușeanu, George Dima, Atanasie Marionescu, A. D. Xenopol, Iosif Sterca Sulțiu, H. Tiktin, Andrei Birseanu, Teodor Burada, Partenie Cosma, Mihai Dragomirescu, Ion Micu Moldovan, Gheorghe Ghibănescu etc.

Din corespondența păstrată, rezultă că majoritatea colaboratorilor au provenit din principalele centre culturale și economice românești ale vremii: București, Iași, Sibiu, Brașov, Timișoara, Blaj, Arad, Craiova, Oradea etc.

Din noianul de scrisori sosite de la colaboratorii exteriori pe adresa Redacției Enciclopediei, reproducem parțial o parte din ele, ca mărturie

de atașament și colaborare dezinteresată. Iată ce scrie Titu Maiorescu, într-o scrisoare din 26 noiembrie 1895 adresată lui C. Diaconovici: „înțeleg însemnătatea întreprinderii dumneavoastră și înțeleg și greutatea ei, mai ales din cauza lipsei de obiectivitate a publiciștilor noștri, la a căror colaborare sînteți totuși siliți a vă adresa. Cum veți putea păstra acel mic grad de unitate de vederi care trebuie să existe în asemenea publicațiuni? Imi scrieți că ați și cîștigat colaborarea a 15 membri ai Academiei Române”. În privința colaborării la enciclopedie el își exprimă deschis adevărul, „cum să pot refuza colaborarea la o așa însemnată întreprindere națională?”

La rîndul său Grigore Antipa într-o scrisoare din 16 decembrie 1896 se adresează lui Diaconovici prin cuvintele: „tîm foarte mult ca această minunată acțiune, de importanță excepțională să reușească (cu bine) și ași dori din toată inima, ca întreaga osteneală depusă de Dv. să se dovedească de folos”.

Din documentele rămase în cadrul redacției enciclopediei, putem totuși să conchidem asupra nivelului ridicat științific al lucrării, nivel asigurat de contribuția plenară, plină de răspundere și spirit patriotic a unor valoroși oameni de cultură și știință români și străini a căror probitate științifică nu poate fi contestată în nici o împrejurare.

Apariția celor trei volume, însumînd peste 3.100 pagini a suscitat un interes deosebit în cele mai largi cercuri românești atît din Transilvania și Banat cît și dincolo de Carpați, în România.

Realizarea primei Enciclopedii române printr-o muncă de pionerat, ne-a situat chiar și în contextul european în fruntea a numeroase popoare, conferindu-ne o anumită prioritate cronologică și calitativă. Demn de subliniat este faptul că la cumpăna dintre veacul trecut și cel actual nici una din națiunile încetușate în cuprinsul fostului Imperiu austro-ungar, nici cehii, nici slovacii, nici sîrbii, nici polonii nu au reușit în aceea vreme să-și alcătuiască o enciclopedie națională. Doar Rusia, începuse cu puțin înainte, în 1890 să-și realizeze prima ei enciclopedie. În acest caz enciclopedia română editată sub au-

spiciile ASTREI poate fi socotită una din primele enciclopedii naționale realizate în această perioadă în răsăritul Europei.

Așa cum a fost concepută de ASTRA ca o operă de sinteză a valorilor culturale și științifice românești, *Enciclopedia Română* a devenit în scurt timp un îndreptar în toate problemele de interes special românesc „un inventar cît mai complet al avuțiilor și forțelor noastre naționale”. Prin ea, Redacția ASTREI și colaboratorii ei proveniți din toate provinciile românești a adus o contribuție inestimabilă la realizarea procesului unității politice românești de la 1 decembrie 1918.

Mircea Stoia

Turnul „Sfîntul Nicolae” din Lugoj

(Continuare din pag. a 3-a)

lui — ca și structura materialului (gresie colorată), precum și dimensiunile oarecum disproporționate ale celor două piese, sînt indicii în acest sens. De notat că, potrivit unor date de la 1805, hramul bisericii se serba în 9 mai (Aducerea moaștelor Sf. Nicolae, făcătorul de minuni).

Cît privește stilul arhitectonic, este vorba de un plan în cruce, similar cu cel al mănăstirii Săraca. Dimensiunea edificului era de 20 stînjini în lungime, la 1876, zidurile masive (aproape 1 stînjine grosime) fiind din cărămidă arsă, iar fundamentul din bolovani de rîu cu liant de mortar, din var. Iconostasul la fel din zid, la intrarea în absidă aflîndu-se trepte de piatră cioplită. Ferestrele — relativ joase, acoperișul inițial din șindrilă. Turnul (din 1726) înalt de 16 m și cu temelie din cărămidă, are volutele laterale în baroc, original și reușit amplasate.

Biserica a posedat un decor de picturi murale cunoscute pe cale documentară. De exemplu tîmpla avea mai multe icoane: Răstignirea, proorocii, apostolii, praznicele împărătești, evangheliștii, iar în registrul inferior Iisus, Maica Domnului, arhanghelul Gavril și Sf. Nicolae. În rest sfinții erau reprezentați „mari de tot” ca și în pictura bizantină. Deși în 1726 Ioan Raț a împodobit-o a treia oară, la 1859 se mai păstra o parte din „zugrăvirea cea dintîi”, încît D. Teodori are posibilitatea să descrie figura protopopului din vechime, Gavril, în veșminte semiepis-copale: dulamă roșie, mantie neagră cu căptușeală albastră, camilafcă, metanii și „bit cîrn”.

Trebuie subliniat, de asemenea, că cel mai vechi *inventarium* păstrat,

din 20 ianuarie 1775, menționează numele a 9 cărți românești aflate în dotarea bisericii — *Evanghelie* (1754), *Liturghier* (1767), *Apostol* (1743), *Biblia* (1688), *Pravila cea Mare* (1652), *Octoih* (1774), *Noul Testament* (1648) etc. — imprimate la Rîmnice sau București, cu excepția unora precum: *Noul Testament de la Alba Iulia ori Îndreptarea legii de la Tîrgoviște*, indicații limpezi că se slujea deja în românește. Același inventar mai enumeră odăjdii preoțești, vase de argint, lemn, fier sau aurite, cruci ferecate, 2 clopote ș. a.

Biserica mică a fost reparată în repetate rînduri (1803, 1812—3, 1838, 1840). Dar incendiul din 9 iulie 1842 care a distrus o parte din oraș, a afectat-o profund. Din lipsă de fonduri, nu s-a mai putut reface temeinic și „fiind primejdioasă pentru siguranța personală și stricînd estetica orașului” s-au primit dispoziții de a se demola, ceea ce se întîmplă în 1879, dăinuind numai turnul-clopotniță.

Un loc desigur însemnat au ocupat, în viața spirituală a parohiei slujitorii altarului. Am pomenit deja pe acel Gavril cu chip de monah. Din păcate n-au rămas amănunte despre el. Un document din 1717 vorbește de protopopul Lugojului fără să-l denumească. În același veac XVIII întîlnim două nume de protopresbiteri: George Popovici († 1774), Petru Popovici († 1778) și mai mulți preoți: Damaschin Ioța, Andrei Pestișan, Alexa Mitru, Atanasie Popovici etc. În 1767 se aflau 15 preoți servind la ambele biserici. Reducîndu-se numărul parohiilor — în 1777 și 1779 — au rămas

doar 6 parohii în Lugoj, preoții slujind alternativ la biserica mare și mică, pînă la focol din 1842 cînd serviciul divin încetează la cea mică.

De amintit că în 1836 cînd s-a inițiat trecerea la „unire”, puținii ei aderenți au solicitat autorităților în vederea cultului, biserica Sf. Nicolae. Ortodocșii au opus rezistență, încît chestiunea a ajuns la consiliul locotenentului regal care în 1837 va decide ca în continuare lăcașul să rămîna locuitorilor lugojeni de rit grecesc neunit („... Graeco non unito ritui incolis Lugosiensibus reliquandam esse”), răspuns asemănător cu cel din 7 martie 1843 că „biserica cea mică nu se poate lua pe seama uniților”.

În încheiere vom spune că acest lăcaș de închinare împreună cu biserica mare (cu 2 turnuri din apropiere au deținut un rol de seamă în viața culturală a orașului de pe Timiș). De reținut rîvna lugojenilor pentru cele spirituale, spiritul de jertfelnicie, în egală măsură legăturile ce au întreținut cu „frații de dincolo”. Bunăoară, în vara lui 1798, Simion Fantea din Sibiu vindea comunității bisericești din Lugoj două ceasloave românești „din cele bogate”, publicate în Moldova, unul cu 12 florini, plus o psaltire românească (cu 6 fl.). Mai tîrziu, în anul 1849 protopopul lugojan Ioan Marcu era solicitat de prietenul său Andrei Șaguna să-i trimită unele cărți teologico-pedagogice care nu se mai găseau la Sibiu în urma revoluției. Este cunoscută îndeajuns bogata activitate editorială a ierarhului transilvan, însă se știe mai puțin faptul că majoritatea tipăriturilor șaguniene se află și în biblioteca parohiei ortodoxe din Lugoj.

Mănăstirea Sinaia

prin osteneala stareților, arhimandriții Ioasaf și Paisie, își datorează forma sa actuală restaurării de la începutul secolului nostru, restaurare condusă de arhitectul George Mandrea. Surprindem la acest arhitect intenția valorificării unor elemente constructive și decorative care țin de arhitectura bisericească din Moldova secolului XV—XVI și din Țara Românească. Prin noua sa formă, biserica mare de la Sinaia se încadrează astfel în curentul stilistic al școlii neo-românești de arhitectură. Pictura neobizantină aparține danezului Aage Exner, iar mobilierul, de mare valoare artistică, este o sculptură în lemn de paltin aurit, aparținînd maestrului Constantin Babic din București, care a executat și iconostasul Catedralei mitropolitane din Sibiu.

Muzeul din incintă, înființat de către Eforia Spitalelor Civile în anul 1895, cînd Mănăstirea Sinaia și-a serbat 200 de ani de existență, prezintă primul muzeu de artă medievală de la noi din țară. El cuprinde o bogată colecție de icoane pe lemn din secolele XVII—XVIII, cîteva icoane pe sticlă din Transilvania, broderii brîncovenesti de mare valoare artistică, obiecte de argintărie, unele contemporane cu începuturile mănăstirii, sculpturi în lemn, manuscrise și tipărituri vechi. Cu sprijinul autorităților bisericești și de stat, muzeul Mănăstirii Sinaia se restaurează, pentru a putea răspunde exigențelor vizitatorului modern.

Aflate în apropierea granițelor artificiale ce despărțeau pînă în 1918 pe fiii aceluiași neam, mănăstirea și orașul Sinaia sînt legate de lupta pentru unitatea de stat a românilor de dincoace și de dincolo de Carpați. La Sinaia își dorm somnul de veci două personalități care s-au înscris

în istorie în primul rînd prin activitatea lor de la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului nostru, activitate depusă pentru unirea Transilvaniei cu România. Este vorba de Badea Cârțan, care a poposit deseori la Mănăstirea Sinaia venind de peste munți, purtînd cuvîntul și dragostea fraților transilvăneni, dormindu-și somnul de veci în cîmîtură orășenească din preajma orașului Sinaia.

În incinta Mănăstirii Sinaia a fost înmormîntat în 1922 un alt mare luptător pentru unitatea noastră de stat, Take Ionescu. Ca ministru al cultelor și instrucțiunii publice (1891—1895), Take Ionescu a sprijinit cu fonduri bănești lupta patrioților transilvăneni pentru libertate și dreptate națională în perioada binecunoscutului „Memorandum”. Unitatea de stat a fost ideea fundamentală a întregii activități politice a lui Take Ionescu.

Se cuvine să reținem și aceea că Mănăstirea Sinaia este vizitată an de an de un mare număr de turiști și închinători din țară și de peste hotare.

Pragul Mănăstirii Sinaia a fost trecut în ultimii ani și de o seamă de personalități politice, științifice, culturale etc. de talie mondială, între ei numărîndu-se și un președinte al S.U.A.

Prin arhitectura și vechimea ei, prin rugăciunile și activitatea ce se desfășoară în incinta ei, Mănăstirea Sinaia își aduce pîrticica de contribuție la „creșterea binelui obștesc”, cum nota în cartea de aur a mănăstirii I. P. S. Mitropolit Nicolae Mladin al Ardealului, cu prilejul unei vizite pe care a făcut-o la acest așezămînt mănăstiresc.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.